

azzal búcsúztak: Imádkozunk érte, hogy a jó Isten a gyermekeiben fizesse vissza, amit a gyermekemért tett. És ezeket az imákat meghallgatta az Ég – hála Neki – és ha valóban ezért tette, a gyermekeimben valóban százszorosan visszafizetett mindent.

De loptam mást is. Sok, sok embertől a szeretetet, amelyet vártak tőlem és amellyel viszonznom kellett volna az ő szeretetüket és csalódtak bennem. Nagyon fájó aktus volt a gyónás. De úgy éreztem, hogy megtisztított. De azért azóta is, ha kevés az altatóm, az én mennyezetemen is felderengenek arcok, de mennyivel mások, mint a Tieid: a múlt kísértetei.

Ám a Címzés nélkül megtanított arra, hogy a mennyezetre más arcok is lopódhatnak. És azóta egyre gyakrabban megjelennek ott a fekete és szőke fejcskék és kezdik kiüzni arról a mennyezetről a múlt fantomjait. És lassan azon veszem észre magam, hogy kezdek visszavágyódni a sorba. Hiszen tudom, hogy már nem sokáig lehet, de azért egy kis időre engedj még közöttük lennem, édes jó Istenem!

Most különösen vágyom erre. Tudod, hogy Mária néhány hétig kórházban volt és én nélküle maradtam itthon. De szépen is írtad! – ennél kifejezőbben írások kötetei sem érzékeltethetnék azt az állapotot, amikor párja nélkül marad az ember: Mint a hosszában kettéfűrészelt fa. És hiányzott az a kéz, amely annyi biztonságérzetet ad, ha mellettem van.

És akkor jöttek a gyerekek. Mindegyik ideadta nekem a szíve melegét (és mindegyik szívében annyi meleg van!) – hogy csak ne legyek egyedül. Ez valami olyan csodálatosan jó volt, hogy én reggelenként már az órákat számoltam, hogy mehetek-e már hozzájuk. És a kicsik bizalomteljes odakuporodásai, szavak nélkül is meleg szeretet-vallomásai! Ezek a hetek és nem kis részben a Címzés nélkül segítettek hozzá, hogy visszakívánkozzam a sorba. Amiért nagyon hálás Neked és igaz szeretettel ölel

Józsi

Budapest, 1972. október 20.

N. b.: Ne csodálkozz, hogy írásban mondom el ezeket Neked és nem élőszóval. A betegségem óta fáraszt a beszéd. Fizikailag is könnyen kifulladás. Azután Isten tudja miért: a tollam jobban engedelmeskedik nekem, és hívebben elmondja, amit mondani szeretnék, mint a nyelvem. Hát ezért.

BAGDY ISTVÁN

Lélek nélkül nincs halál

*„Fogd meg pajtás a vasvesszőt,
Verd meg véle a temetőt . . .”*

Mivel sem filozófus, sem pszichológus nem vagyok, illetéktelen volnék arra, hogy ehhez a nagy emberi kérdéshez nyúljak. Az a vád is kísérthetne, hogy mint öreg ember, aki természet szerint az élet végső peremén áll, az idősök szokása és érdeklődési, szellemi megszokott területe szerint, nem vonhatom ki magam e kérdés szellemi boncolgatása, mindenkor felvetődő problémái alól.

Ha személy szerint méntségemre szolgálna, megjegyzem, hogy ez a nagy emberi kérdés engem nem vénségemben, hanem már ifjú koromban foglalkoztatott. Mi a halál? Mit felel rá az emberi kutató elme, értelem és szellem, lelki beállítottság és vallásosság – még a különböző, vallástörténeti nagy ideák (buddhista, mohamedán, azték, régi mítoszok, keresztyén világnézet, Konfucius stb. tanaiban). Tehát ifjú érdeklődésem elég nagyfokú és intenzív volt. Ezenkívül az ókori filozófusokat sem hagyva békében, Maeterlincktól, Kant, Leibniz, Huizinga, Freud, Kálvin, Melancton, Luther, írók sokasága, egyházatyák, ókori keleti vallásrendszerek, sőt a misztériumokig nagyon sokat összeolvastam, értelmem szűrőjén átfolydogáltattam egész öreg koromban – akkor még gépelt, rossz fordítású, ama vallomásokig, amiket a fizikai, ún. klinikai halál állapotában tettek. Szóval, volt érdeklődésem a kibontakozás felé. Magát a nagy egyetemes problémát nem éreztem szorítónak. Néha évszámra megfeledeztem róla.

Mindezek után elmondhattam, hogy soha nem jutottam ezer vélemény között sem előbbre, mint hogy: Fogd meg pajtás a vasvesszőt. Én magam, a sok-sok véleménnyel, az emberi értelem érthetlenné zsugorodott eredményénél, az elzárt dimenziók falain belül maradtam. Senki onnan nem jött vissza, hogy megmagyarázza. Egyházatyák is nyögve hordozták terhét és bizonytalan zöngést tettek. Probatum est nem volt. A halál halál és megfoghatatlan. Contra vim mortis, non est medicamen. Előttem – létem előtt – sötétség, létem után is az vár. Közben van ez a múlt idő, amit életnek nevezek, öröm és bánat, bajok közt, mily gyorsan elrohan. Ezen magyarázatok, teóriák nem segítenek. Ez ama vasvesszős állapot.

Fogd meg pajtás a vasvesszőt, verd meg véle a temetőt. De a néma sírok, föld alatt rothadó tetemek nem adnak választ. Verheted vasvesszővel a temetőt, választ az sem ad. Apám, anyám, testvéreim, rokonaim, barátaim, kik már elmentek, némák, nem szólnak. Itt hiába a vasvessző, tehetetlenek maradunk. Szüleim áldott szerelme, vágya és ösztöne, mely engem erre a reménytelen létre, életre hozott, átkozott lett, csak azért, hogy a temetőben egy sírral több legyen. Születni, hogy meghaljak, akár-hogyan ékesítném életem, az csak a halál martaléka volna, mint a letépett virág. A halálban a szív sötét átka vagyon. Verem a temetőt. A sírok pedig némák. Tudom, hogy ez a kis hasonlat így csak líra. Levegőben elúszó kérdés, válaszolatlan. Jobb elmenni mellette, és nem is gondolni reá, ha megoldani nem tudom.

Ezekén a heinei reménytelen lemondásokon át – miután vasvesszővel hiába csapkodjuk a temetőt – a lemondás kényszerűségéből el kell jutnunk a bizonyosság goethei megállapításáig: a halál nem magyarázható, nem érthető, de megfogható valóság. Nem elmúló vén emberek tehetetlen, szorongató álma, értelmezhető materiális megsemmisülés, valahol nem magyarázatnak, feltételezésnek kell lenni, hanem megtalált útnak, teljes lelki melegezéssel.

Szinte alig merem ezt a mondatot leírni: a halál életfolyamat. Nemcsak úgy értenődő, hogy a fogamzás pillanatában kezdődik és végigkíséri az életünket a koporsóig, az utolsó leheletig, mert a sarx, soma és a pneuma, psyché összefonódottan elválaszthatatlan az emberben, hanem abban is, éppen a halál élethez tartozó valósága mondat ki a tudat alatt először valamit, amely szellemi életünkben mindjobban előretör – még nem akarva is azt, hogy az elmúlás éppen az összetartozás olyan bizonyosságát jelöli, hogy ebből a lélek maradandó és elmúlhatatlanságának tényét nem lehet mellőzni vagy kihagyni.

Tehát azt az igazságot, hogy lélek nélkül nincs halál, csak enyészet. Ez pedig nagy különbség, óriási távolság is, mert enyészet csak ott van a természetben is, ahol a lélek egybefonódása a testtel hiányzik. (Nem gondolkodó lények, elsötétült értelmű elmebetegek stb.) Ilyen lelket kizáró közömbösségre még a materialista ideológia kedvéért sem hajlandó az emberi érzésünk, még ott sem, ahol vakká tesszük múlt emberi kis érdekekért egész életünket.

Lélek nélkül nincs halál – itt van a vasvessző igazsága –, a saját, hamis igazságom lábnyomát verdesem és az nem akar felelni. Ez valóban néma, mint a sír. A nincs sohasem szólalhat meg. Ezért nem foghatja fel a halál mélységét a nagyszerűen csiszolt emberi elme sem, mert a lélek igazságát akarja meghamisítani azzal, hogy kapcsolja a lélek hatalmát. A halált csak elmúlássá akarja degradálni.

A halál rövid földi létünk utolsó földi üzenete a lélek által, másképp csak megszűnünk, elmúlunk.

Mi és ki a lélek az emberben? Erre határozott körülírások vannak és élnek a filozófiatörténeti és a pszichológiai meghatározásokban, de igazság-teljességét még soha senki meg nem fogta. Olyan, mint Isten léte és titokzatossága. Senki nem látta, csak tudja, hogy van, él, örök, van akkor is, ha nem akarok tudomást venni róla.

Lélek van. Van még annak is, aki tagadni akarja. A legegyszerűbb gondolkodású ember számára (még a naiv természeti tudású számára is), egész a kiművelt emberfőig hordozzák ennek bizonyosságát, akár megvallva, akár nem. Idős embertől kérdezem: van-e lelke? – Már hogyne volna, azért vagyok ember, mert van. Idősebb asszony: Honnan tudja, hogy lelke van? – Hogyne tudnám, hiszen az köt össze Istennel. Fiatalabb ember: – Van, persze. Ez emel ki az értelmes lények közül, ez készítet gondolkodásra. Konfirmandus: – Ha nem volna, hiába tanultam volna a konfirmáción. Általános feleletek: azért élek, azért van reménységem és békességem... Mindezt a lélek mozgat bennem, egész a Makkai-féle lelkész szubtilitásáig: „Lélek, lélek, de miből élek.” Pszichológiai válasz: azért van, mert én vagyok. Teológia: bennem az Istent és akaratát kereső erő... stb.)

Azok, akik felfogták és befogadták a lélek létezését, tudósok és filozófusok, nem is szólva az újkor pszichikusairól, a legrégebb kortól számítva, összefoglalóan, csak kis részleteiben eltérően, így határozták meg a lélek létét: léleknek lenni kell, és feltétlen van is. A lélek önállóan létezik. A lélek sajátos jellegű, semmi mással nem azonosítható, vagy máshoz nem hasonlítható... Az agysejtek meghatározhatatlan fiziológiai működése... A testi, természeti élettől különböző... Annyira egyénileg sajátos, hogy egyénenként nem különíthető el a testtől, vele fejlődő sajátosság, – test lélek –... A természeti és testi élettől befolyásolt... Sohasem feltételezhető, teorizálható... A szellemi életünk hordozója, minden megfoghatás felett... Létének sem törvénye, sem meghatározhatósága nincsen... Létünket kísérő, mégis felette álló erő és hatalom... Hipotétikája nem lehet, mert felettünk, értelmünk felett áll.

Csak ott van az élet teljessége, ahol jelen van a lélek. Az élet teljességében jelen van a halál, az elmúlás is. De mert ez a lélek halhatatlan, a vele egybefonódott, részét képező halál is az. Ha a vajúdó elme idáig eljut, már nem állhat meg, tovább kell lépnie.

E testben, ha meghatározhatatlanul is, tehát létünk mozzanataiban hordozzuk az életet, hordozzuk a halált is. Eddig volt, terjedhetett a vasvessző teóriájának határa.

Isten van. Mindenütt van. Isten tibennetek van. Tibennetek is, erőpicentrumának egy kis része vagytok. Isten képre teremtettségetek ennek bizonyosága, hogy az életet lelki-testi egybefonódással hordozzátok. Ahogy Istenben mulandóság nincs, nem lehet az a lélek számára sem. A halálban történik, hogy az okos, szellemi kincseket hordozó test elomlik a halálban. Ami csak nem lélek, az halott. Istenből. Istentől vétetett lelkünk nem lehet az elmúlásé. Ami testi, halott az akkor is, ha a lélek megy át a halálon. A halott testünk, a halál diadala Pál felszabadulása pl. „Kicsoda szabadít meg a halálnak a verméből...” Hová lett ó halál a te fullánkod? Hol van ez a nagy diadal? Augustinus: A halál csak azoknak diadalmas és örökre győző erő, akik Isten szeretetét nem ismerték fel Jézusban. Ahol a szív észleli Istent és atyai szeretetét, ott az ég megnyílik és az ember Isten felé kilép a transzcendens, égi dimenzióba, kiált, zörget, keres, újjá lesz, megtér és Isten kapuja megnyílik.

Itt erősen Jézusba ágyazott reménységek, bizonyságok következnek. Itt kezdődik a Biblia szelleme, amikor a homo sapiensből homo Christianus lesz. Ne gondolja valaki, hogy az én kisszerű, méltatlan életem annyi bölcs után odaállna a nagy emberi kérdésnek, a halál kapujának döngetéséhez, vagy éppen empirikus megmagyarázásához. Itt csak az én birkózásaim szélét írhatom le (azt is keservesen).

Amit leírtam – utónézetben – tartalmilag széteső. De nem is kell a részletekre gondolni, csak arra, hogy a nagy titoknak van megoldása, de ez csak a Lélek Urának megoldása lehet Krisztusban, Aki halálba is elment, hogy megtaláljuk az Életet, romolhatatlanságot. A kérdés megnyílásához nem a bölcsesség, éles világosság útja vezet, nem is az egyéni kibontakozások és megtalálások bizonyosságának útjai. Ezek önmagukban lehetnek elgondolkoztatók, de szavak és nem megoldások. Egyetlen út, egyetlen megoldás marad: az IGE. Isten kegyelme.

Az Ige ilyeneket mond: Az Isten Lélek, akik őt imádják, szükséges, hogy lélekben és igazságban imádják. – Isten nem itt, vagy ott van, hanem tibennetek van ... A Lélek az, amely megelevenít ... (Élővé tesz) ... Pedig az a neved, hogy élsz és halott vagy ... Isten a maga Lelkét lehelte a megalkotott emberbe. Az Élet Urának van hatalma a halál felett ... A Lélek élet és ahol Isten Lelke van, ott élet is van ... (Jairus leánya, naini ifjú, Lázár feltámasztása stb ... Ha a lélek kimondja a nagy igazságot: VAGYOK, Isten Lelke van bennem, ez a Lélek nem halhat meg, mert nem mulandó, akkor kimondatja azt is, nekem ezzel az élő lélekkel kapcsolatam van. De hol van ez a kapcsolat, ha én halál alá rekesztett lény vagyok?

Ahol nincs lélek, ott a halál van mindenben. A Lélek adja az életet. De a Lélek valóságáról nemcsak a pszichológusok vannak meggyőződve, hanem a materialisták is sokan, mert úgy találják, hogy a lélek szoros egybefonódása a testtel, valami szellemi agyközpont még ismeretlen területre. De érezvén érzik és vallják a primitív lelkek is a valóságot, valamint a világos látású empirikus lelkek is. A halál szorongása azért tör elő a rejtett érzések alól, eltakart érzések, indulatok, tudat mellé takart érzésünkből, mert valóság, amelynek tényével naponta találkozhatik az ember. Nem lehet nem tudomást venni róla.

Természetes, hogy a halál legyőzéséhez a hitnek kell járulni. Hittel fogadni a lélek valóságát, de a követelményét is. Mert a hit nem elv, nem egyéni, szellemileg kondicionált érzelmi aktus, belső éniünk feltörése és kicsapódása, hanem egész életünk tartalma, lelki igazsága. Másképp megnyugtató képmutatássá válik. Csak ez tehet az Élet Urának megtartó kezébe. Csak ez törli a halál fullánkját, a bűnt, melynek zsoldja, bére, következménye a halál. Bűneink kötelékének feloldozója, a mély bűnbánatból felszakadt emberi jajunk – mert a bűntudat fájdalmas és gyógyíthatatlan –, hanem az isteni kegyelem, mely Jézus által jön hozzánk, tisztít, gyógyít, felemel a bűn porából, a halál elrettentő sötétjéből, az Élet igaz értelmére.

Tehát a halál ellen van orvosság, mégpedig az életet adó Krisztus, aki példájával utat mutat a halálban, bűnben sýnlódó embernek.

Sokan és sokféle módon kívánták ezt a hatalmas kérdést megközelíteni, átadni ennek hitét, hitté tenni azt, ami még sötét bizonytalanság lelkünkben. Talán érezhető is ez. Egyik emberben lánggal ég bizonyossága, a másik elzárkózik előle. Mert minden átadni akaró bizonyágtétevő érzi, hogy maga is mennyire empirikussá válik, mikor a megmagyarázhatatlant akarja magyarázni, elfogadhatóvá tenni. (Egy könyvecske van előttem, melyből feleségem olvasott fel. Köztük szerepel Isten megismerése, jóságának felismerése, a halál és az élet magyarázata. A feleletet tudjuk: Hagyjuk ezt, onnan nem jött vissza senki. A gazdag sem hitt Jézus példázatában az Írásnak és Ábrahámnak, annak sem hinne, aki visszatér. Ez nem az okos elfogadás, a logikus beillesztés törvénye, ez a bölcsesség elől elrejtett. Ez csak út lehet bűneim és létem börtönének faláig, ahol az ész dermedve vagy hazug lemondással áll meg. Ezt úgy-

sem értheti senki. Ez a bűntől kegyelemre szorultság érthetlensége. Olyan volna, mint az a hatásos prédikáció, melynek végén megszámolják a felemelt kezekből, hányan tértek meg? Itt csak az Úr személyes jelenlétéről lehet szó, aki kegyelemmel felemel Krisztus által, átvisz az égi dimenzióba, kiemel bűnömből és halálomból. Ezt emberi szó el nem mondhatja, nyelv nem magyarázhatja. Így mondom: Ez a pár sor és minden bizonyágtétel csak diagnózis, melynek terápiája: Isten kegyelme Fie által. Útmutatás Krisztushoz, kiben Isten teljes megbocsátó kegyelme alászállott. Az új, a felismerés köre, az új dimenzió olyan, mint az orvosok diagnózisa, túlsó oldalon Isten terápiája, közben pedig az a kisugárzó erőtér, mely van, gyógyít, az orvosok javallják, de hogy mit tartalmaz valójában, csak sejtjük, de ezt még az orvosok sem tudják elmondani. Van, gyógyít . . . és a betegnek ez kell. Ez Isten szeretetében rejlik, amely meggyógyít bűntől, haláltól.

Ezt a pár sort, ha valaki elolvasná, legyen számára diagnózis, hogy jöhessen a terápia, a csodálatos erőtér, mely a Lélek világosságával átsugározza életed és örömmel elmondhatod: Megnyílt számomra is a halál kapuja, él bennem Krisztus, Aki legyőzte a halált, Aki az én kösziklám, bizodalmam, reménységem, mert Benne, Átala az Örök Isten, Atyám szólt hozzám, az ÉLET URA JÉZUS!

CSORBA GYŐZŐ

Külön marad

Nepoti carissimo

*Sem emberfölötti, sem emberi
parancs el nem rendelheti,
hogy két szót, mik össze nem illenek,
egymás mellé tegyek.*

*Meghalt –, ezt így magában mondhatom,
de hogy ki halt meg, a kedves rokon
nevét e csúf szóhoz nyelvemre nem
engedhetem.*

*Számomra a kettő külön marad,
holott a keserves tapasztalat
már megtanított mindent elfogadni
s magam megadni.*